

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Αισθητική

Ενότητα 8: Καντ II: Προσδιορισμός των καλαισθητικών κρίσεων κατά το ποσόν, την αναφορά και τον τρόπο

Όνομα Καθηγητή : Αικατερίνη Καλέρη

Τμήμα: Φιλοσοφίας

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά **ΠΠ**
μαθήματα

1. Σκοποί ενότητας

Σε συνέχεια του προηγούμενου μαθήματος θα ολοκληρωθεί η παρουσίαση της **Αναλυτικής του Ωραίου** βάσει της **Κριτικής της κριτικής δύναμης** του Ι. Καντ με την ανάλυση των καλαισθητικών κρίσεων **κατά το ποσόν, κατά την αναφορά** και **κατά τον τρόπο**.

2. Περιεχόμενα ενότητας

καλαισθητικές κρίσεις κατά το ποσόν

- υποκειμενική και αντικειμενική καθολικότητα
- υποκειμενική καθολικότητα χωρίς έννοια
- ελεύθερο παιγνίδι των παραστατικών δυνάμεων

καλαισθητικές κρίσεις κατά την αναφορά

- το αντικείμενο ως αποβλεπτικός σκοπός της έννοιας
- η γνώση εν γένει: σύνθεση του πολλαπλού σε ενότητα
- το ωραίο ως σύνθεση μια σκόπιμης τάξης χωρίς (εξωτερικό) σκοπό

καλαισθητικές κρίσεις κατά τον τρόπο

- υποκειμενική αναγκαιότητα
- παραδειγματική αναγκαιότητα
- *sensus communis*

3. Πλοήγηση στο μάθημα και βασικά ερωτήματα

Οι καλαισθητικές κρίσεις κατά το ποσόν

(ΚΚΔ, Αναλυτική του ωραίου, παρ. 6-9)

α) Προετοιμασία – γενικές εννοιολογικές εξηγήσεις

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΟΣΟΝ ουσιώδη σημεία των κρίσεων

σύμφωνα με τις κατατάξεις των κρίσεων στην *Κριτική του Καθαρού Λόγου**

→ Οι κρίσεις μας κατά το ποσόν μπορούν να είναι:

- **Καθολικές:** π.χ. Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί. → ισχύει για όλους τους ανθρώπους
- **Μερικές:** π.χ. Κάποιοι άνθρωποι είναι τυφλοί. → ισχύει για ένα μέρος του συνόλου των ανθρώπων
- **Ατομικές:** π.χ. Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος. → ισχύει μόνο για ένα ατομικό αντικείμενο (σήμερα τις ονομάζουμε και «ενικές»)

Τα παραδείγματα που δίδονται αφορούν **αντικειμενικές** κρίσεις, που μας δίδουν γνώση για τα **αντικείμενα** των παραστάσεών μας (στα παραδείγματα οι προτάσεις αναφέρονται – ως αντικείμενα για τα οποία μιλάνε - σε ανθρώπους, είτε σε όλους, είτε σε μερικούς είτε σε ένα συγκεκριμένο άτομο).

Στην περίπτωση των καλαισθητικών κρίσεων ο Καντ κάνει μια διάκριση ως προς τις ποσότητες: Η ποσότητα, για την οποία ισχύει μια κρίση, μπορεί να αφορά είτε στο αντικείμενο (βλ. επάνω στις αντικειμενικές), **είτε όμως και στο υποκείμενο** της κρίσης. (παρ. 8). Ως προς το υποκείμενο οι κρίσεις μπορεί να είναι καθολικές, με την έννοια, ότι ισχύουν για όλα τα υποκείμενα (αποδέχονται όλοι την ισχύ τους, ή μόνο μερικοί, ή μόνο ένας αυστηρά ατομικά).

Διευκρίνιση: Οι αντικειμενικές κρίσεις, επειδή η ισχύς τους οφείλεται σε έννοιες και σε κανόνες που επιβάλλει το ίδιο το αντικείμενο, **ως προς το υποκείμενο πάντα ισχύουν καθολικά!** Όλες οι πάρα πάνω είναι αποδεκτές από όλους. Ετσι στις γνωστικές αντικειμενικές κρίσεις δεν ήταν σημαντικό να γίνεται η διάκριση

Τα πράγματα αλλάζουν στις καλαισθητικές, όπου είναι αναγκαίο να διακρίνουμε!

Προσοχή!

- Όταν κρίνουμε για την ομορφιά, μιλάμε υποχρεωτικά για ένα **συγκεκριμένο όμορφο πράγμα!** Το συγκεκριμένο τοπίο, ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, τα έργα τέχνης είναι μάλιστα μοναδικά!
→ Ως προς το αντικείμενο, για το οποίο εκφέρονται, οι καλαισθητικές κρίσεις είναι πάντοτε **ατομικές**.
- Επίσης **δεν είναι αντικειμενικές**, καθώς δεν ενδιαφέρονται κατά κανένα τρόπο για το ίδιο το αντικείμενο, αλλά για την σχέση της παράστασης από κάποιο αντικείμενο με το υποκείμενο. , δηλ. της ψυχικής κατάστασης του υποκειμένου σε σχέση με αυτήν την παράσταση.
→ Οι καλαισθητικές κρίσεις ως προς την καθοριστική αρχή τους είναι κρίσεις

αισθητικές και άρα είναι κρίσεις υποκειμενικές (βλ. παρ. 1) .

β) Καλαισθητικές κρίσεις: καθολικές κρίσεις χωρίς έννοιες

→ **υποκειμενική καθολικότητα** → η ψυχική κατάσταση του υποκειμένου κατά την θεώρηση της ωραίας παράστασης είναι καθολικεύσιμη, δηλαδή μεταδόσιμη, και αυτό όχι ως γεγονός, αλλά ως θεμελιώσιμη αξίωση .

Τα επιχειρήματα του Καντ

- Η αρέσκεια **δεν προκύπτει από κάποιο ιδιωτικό λόγο**: δεν υπάρχει κανένα ιδιωτικό συμφέρον για το υποκείμενο → άρα δεν υπάρχει λόγος να περιοριστεί ως προς τα υποκείμενα η ισχύς.
- **Δεν υπάρχει ούτε αντικειμενικός λόγος** (αφού χωρίς έννοιες).
- Καθολικότητα όμως μόνο από διανοητικές λειτουργίες μπορεί να προέρχεται.
- **Η κρίση της παράστασης ως ωραίας προηγείται της αρέσκειας και όχι αντίστροφα**: στο ευχάριστο η ροπή προηγείται και καθορίζει το αντικείμενο της αρέσκειας, στο καλό ο Λόγος προηγείται και καθορίζει το αντικείμενο του καλού, στο ωραίο η κρίση, ότι κάτι είναι ωραίο καθορίζει την αρέσκεια.

Αρα:

α) Η καθολικότητα δεν μπορεί παρά να βασίζεται στις **υποκειμενικές προϋποθέσεις της γνωστικής λειτουργίας** (και όχι στην εφαρμογή της για αντικειμενική γνώση).

β) Αυτές δεν είναι άλλες από την ψυχική κατάσταση που ισχύει, όταν οι παραστατικές μας δυνάμεις (φαντασία και διάνοια) συσχετίζονται με την παράσταση με την «**γνώση εν γένει**» → με την τυπική μορφή που έχει κάθε δυνατή γνώση. (παρ. (9))

γ) **Ελεύθερο παιγνίδι** των ψυχικών δυνάμεων που φθάνουν σε μια αναλογία σύμφωνη με την τυπική μορφή της παράστασης/γνώσης ενός οποιουδήποτε πράγματος εν γένει.

→ **οι δομή αυτή είναι a priori: δημιουργική αναστοχαστική δύναμη.**

* Βλ. Ι. Καντ, *Κριτική του Καθαρού Λόγου*, εις.-μεταφρ.-σχόλια Αναστ. Γιανναρά, τόμος δεύτερος, Αθήνα (παπαζήσης) 1979, σελ. 38

Οι καλαισθητικές κρίσεις κατά την αναφορά

(ΚΚΔ, Αναλυτική του ωραίου, παρ. 10-17)

Η δομή αυτή της λειτουργίας των ψυχικών μας δυνάμεων για την συγκρότηση γνώσης δεν είναι παρά η σύνθεση του πολλαπλού σε ενότητα και αυτό είναι δυνατόν μόνο, υπό την προϋπόθεση ενός σκοπού, που καθορίζει την δομή αυτής της σύνθεσης. Στις γνωστικές αναστοχαστικές λειτουργίες σύνθεσης εννοιών για τα πράγματα ο σκοπός και η αρχή της ενότητας είναι το δηλούμενο από την παράσταση πράγμα.

→ Στις καλαισθητικές κρίσεις δεν ενδιαφέρει να αναγνωρίσουμε ένα αντικείμενο από τον τρόπο που θα λειτουργήσουν οι παραστατικές μας δυνάμεις, αλλά αρκεί **να αναρμονίσουμε συνθετικά το υλικό της εποπτείας μας με την ιδέα μιας σκόπιμης διάταξης**. Λειτουργούν παιγνιωδώς δημιουργώντας σκόπιμες ενότητες που δεν μας αποκαλύπτουν έναν εξωτερικό σκοπό (ως το αντικείμενό τους), αλλά μόνο την ίδια την σκόπιμη διάταξη της παράστασης. Η σκοπιμότητα εμμένει στην ίδια την διάταξη της πράξης.

→ **Οι καλαισθητικές κρίσεις αναφέρονται σε μια σκοπιμότητα της μορφής χωρίς να αποβλέπει σε κάποιον σκοπό:**

σύνθεση της πολλαπλότητας των συγκεκριμένων επιμέρους στοιχείων μιας παράστασης σε μια σκόπιμη διάταξη, χωρίς αυτή να δεσμεύεται από τον κανόνα μιας συγκεκριμένης έννοιας (που θα έθετε ως σκοπό της συγκρότησής της το αντικείμενο, στο οποίο αναφέρεται).

→ **Στο ωραίο ενδιαφέρει η ίδια η ενότητα μιας σκόπιμης μορφής** χωρίς να ενδιαφέρει και να καθορίζεται από τον κανόνα της μορφής ενός συγκεκριμένου αντικειμένου. Η ενότητα της παράστασης **δεν κρίνεται με βάση την τελειότητα ενός αντικειμένου** και είναι εντελώς ανεξάρτητη από αυτήν (παρ. 15)

→ **Ελεύθερη και υποκειμενική ενέργεια** επινόηση ενός κανόνα, που πληροί μόνο τους τυπικούς όρους μιας νομοτέλειας, χωρίς να αποσκοπεί σε πραγματικό αντίκρουσμα. **Ακολουθούμε την ενέργεια της αναστοχαστικής κριτικής δύναμης ως δημιουργικό παιχνίδι σύνθεσης μορφών εν γένει.**

→ **Η καθαρή καλαισθησία είναι ελεύθερη:** ανεξάρτητη είτε από συγκινήσεις, είτε από θέλητρα που σχετίζονται με το αντικείμενο της παράστασης (παρ. 13-14) και δεν συναρτάται ούτε περιορίζεται σε σχέση με την έννοια του αντικειμένου (παρ.16): Δεν είναι κάτι ωραίο, **επειδή** είναι συγκινητικό ή ελκυστικό, και επίσης δεν είναι καθαρή η καλαισθησία, όταν πρέπει να συναρτηθεί με το τι είναι το αντικείμενο (όταν κρίνουμε το ωραίο σχετικά και με το αντικείμενο: ωραίο για έναν ναό δεν είναι το ίδιο με ό,τι θα ήταν ωραίο για ένα ιδιωτικό σπίτι κλπ.).

Οι καλαισθητικές κρίσεις κατά τον τρόπο

(ΚΚΔ, Αναλυτική του ωραίου, παρ. 18-22)

→ **Η αξίωση της καθολικότητας στην κρίση μας για το ωραίο είναι αναγκαία.**

Η ενεργοποίηση των ψυχικών μας δυνάμεων, ώστε να επινοήσουν μια υποκειμενική αρχή ενότητας της παράστασης, συντελείται υπό όρους που ισχύουν a priori.

→ Η ενότητα μιας συγκεκριμένης παράστασης εμφανίζεται ως **υποκειμενικά αναγκαία** και ως τέτοια αξιώνει καθολική μεταδοσιμότητα.

→ Η αξίωση για καθολική μεταδοσιμότητα της καλαισθητικής μας κρίσης για μια

συγκεκριμένη παράσταση είναι δυνατή ως **παραδειγματική αναγκαιότητα**: υποκειμενική σύνθεση, δημιουργική, εφαρμοσμένη σε μια συγκεκριμένη παράσταση → όχι αντικειμενική, δεν προέρχεται από την καθολικότητα ενός κανόνα, αλλά από την καθολικότητα του τρόπου, με τον οποίο ενεργοποιήθηκαν και εναρμονίσθηκαν οι παραστατικές μας δυνάμεις. → Η αναγκαιότητα ισχύει υποκειμενικά, μόνο για την εκάστοτε συγκεκριμένη παράσταση και ως παράδειγμα αναγκαίας ενότητας.

→ Δεν είναι αυθαίρετη ωστόσο, διότι οφείλεται σε μια σύνθεση που **ακολουθεί την ενέργεια της κριτικής δύναμης εν γένει**, άρα έχει μια δομή που ισχύει a priori για όλους τους ανθρώπους. (και μπορούμε να θεωρήσουμε ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν αυτήν την δυνατότητα: **sensus communis**).

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright ,Πανεπιστήμιο Πατρών, Αικατερίνη Καλέρη, 2015. Αικατερίνη Καλέρη «Αισθητική. Καντ II: Προσδιορισμός των καλαισθητικών κρίσεων κατά το ποσόν, την αναφορά και τον τρόπο». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PHIL1824/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

